

ÜSTÜN ZEKÂLI ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLERİN FARKINDALIKLARI: BİR ÖLÇEK GELİŞTİRME ÇALIŞMASI*

Nüket AFAT**
Ayça KÖKSAL KONİK***

Öz: Bu araştırmanın temel amacı, üstün zekâli öğrencilerin ebeveynlerinin farkındalıklarını belirlemeye yönelik “Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeğini (Üstün Zekâli Çocuğu olan Ebeveynlerin- EFÖ-ÜZÇE)” geliştirmektir. 4 alt boyut ve 39 maddeden oluşan ölçek, 5’li likert tipinde düzenlenmiştir. Ölçeğin alt boyutları Stres Çatışma, Mükemmeliyetçilik, Motivasyon Başarı, Kendi Kendini Yönetme-Sorumluluk olarak belirlenmiştir. Geliştirilen bu ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmaları için 6 yaşında Stanford Binet Zekâ Testi ile tanınmış üstün zekâli çocuğu olan 127 aileye ulaşılmıştır. Araştırmada yapı geçerliğini belirlemek için açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi ile benzer ölçek geçerliği analizi yapılmıştır. Ölçeğinin geçerlik güvenilirlik çalışmalarında madde analizi yapılmıştır. Cronbach α güvenilirlik katsayısı ise $\alpha = .833$ olarak. Doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin RMSEA değeri .090 hesaplanmıştır. Elde edilen bulgular ‘Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeğinin (Üstün Zekâli Çocuğu olan Ebeveynler – EFÖ-ÜZÇE) geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Üstün Zekâ, Ebeveyn, Farkındalık, Ölçek Geliştirme

* Bu makale birinci yazarın doktora tez araştırmasından türetilmiştir.

** Dr. Öğretim Üyesi; İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, nuketafat@hotmail.com, ORCID ID: 0000 0002 4247 025X, Makale Geliş Kabul Ediliş Tarihi: 08/05/2018 – 01/11/2018.

*** Dr. Öğretim Üyesi; İstanbul Üniversitesi, Özel Eğitim Bölümü, akoksal@hotmail.com, ORCID ID: 0000 0001 6726 8739.

AWARENESS OF GIFTED PARENTS: A SCALE DEVELOPMENT STUDY*

Nüket AFAT**
Ayça KÖKSAL KONİK***

Abstract:

The main purpose of this research is to develop the "Parental Awareness Scale (Parents with a Gifted Child - EFÖ-ÜZÇE)" to determine the awareness of the parents of gifted students. The scale consisting of 4 sub-dimensions and 39 items is organized as a likert type of 5. The subscales of the scale were Stress Conflict, Perfectionism, Motivation Success, Self-Management-Responsibility. For the validity reliability studies of this scale developed, 127 families with gifted children diagnosed at the age of 6 with the Stanford Binet Intelligence Test were reached. A similar scale validity analysis was performed with explanatory and confirmatory factor analysis to determine the structure validity in the study. Materiality analysis was performed on the reliability reliability studies of the scale. Cronbach α reliability coefficient is $\alpha = .833$. As a result of confirmatory factor analysis, the RMSEA value of the scale was calculated as .090. Findings revealed that the 'Parental Awareness Scale' (Parents with a Gifted Child - EFÖ-ÜZÇE) is a valid and reliable measurement tool.

Key words: Gifted, Parental, Awareness, Scale Development

1. GİRİŞ

Ailenin insan yaşantısı üzerindeki etkisi doğumdan önce başlamakta ve yaşamın sonuna dek sürmektedir. Ebeveyn çocuğun ilk eğitimcisidir ve tüm toplumlar çocuğun eğitimindeki önemini kabul etmişlerdir. Dünyanın her yerinde ebeveyn olma en önemli sorumluluklar arasında yer almaktadır. Bu noktada ebeveynlerin çocuklarının eğitimleri ile ilgili farkındalıklarının geliştirilmesi ve desteklenmesi gerekebilmektedir. Ebeveyn eğitimleri çocuklara aileleri aracılığıyla dolaylı olarak ulaşıp ailelerin çocuk bakımına yönelik becerilerini geliştirme ve bu ailelerin çocuklarının gelişimlerini desteklemek amacıyla geliştirilen programlardır.

* This study was produced from doctoral thesis of first author.

** Dr. Instructor, Istanbul Sabahattin Zaim University, Department of Special Education.

*** Dr. Instructor, Istanbul University, Department of Special Education.

◆ Nüket Afat / Ayça Köksal Konik

Tüm çocukların hayatında ailenin yeri ve önemi büyüktür. Kendine has karakteristik birçok özelliği ve ihtiyacı olan üstün zekâlı çocukların hayatında da ailenin önemi oldukça kritiktir. Üstün zekâlı olmak, hem çocuk için hem de aile için içsel ve dışsal çok çeşitli sosyal duygusal deneyimlerle başa çıkmayı gerektirmektedir. Üstün zekâlı bir çocuğa sahip olan aile çocuğunun ihtiyaçlarını nasıl anlayacağı ve destekleyeceği konusunda çok az bilgiye sahip olabilmektedir. Aileler sıklıkla üstün yetenekli bir çocuğun gereksinimleri karşılama hazırlıklı olma konusunda yetersizlik duyarlar (Afat, 2013). Özellikle ebeveyn çocuk etkileşiminin yoğun yaşandığı erken yıllarda gerekli önlemlerin alınması ve destek hizmetlerinin sağlanması aile için önemli bir gerekliliktir.

Golton (1896) yaptığı çalışmasında zekâ ile aile arasında korelasyon olarak ailenin önemini vurgulayan ilk araştırmacılardan olmuştur. Üstün zekâlı çocuğun yeteneğini genellikle ilk fark eden yetişkin, ailesi olduğundan ilk öğretmenleri de aileridir. Brumbaugh ve Roscho (1959)'ya göre aileler çocuklarının potansiyelini tam olarak kullanıp kullanamayacağını en önemli belirleyicileridir. Üstün zekâlı çocuk sahibi olmanın üstün zekâlı olmaktan daha zorlayıcı olduğunu söylenebilir. Entelektüel ve yaratıcı üstün yetenekli çocuklar ve aileleri ile ilgili araştırmaların çoğu beyaz, orta sınıf, iki ebeveynli ailelerden gelen çocukların örnekleri ile yapılmıştır. Bu profile uymayan üstün yetenekli çocukların özellikleri hakkında çok az bilgi bilinmektedir (Akt: Wood 2010).

Yüksek başarılı ve üstün zekâlı çocukların aileleri, çocuk merkezli olma eğilimindedir, eğitim ve başarı için yüksek standartlara sahiptir, geleneksel değerlere bağlıdır, entelektüel ve kültürel faaliyetlere değer verir ve yakın ailesel ilişkileri desteklerler (Friedman, 1994). Bu ailelerdeki ebeveynler kendilerini ebeveynlik rollerinde başarılı algılarlar ve çocukları tarafından olumlu algılanırlar. Buna karşılık, yaratıcı üstün yetenekli çocukların ailelerinde bağımsızlık önemli bir değer olarak gösterilmiştir (Strom, Molly & Hoodag, 1994). Üstün zekâlı çocukların anne babaları daha sıra dışı ve müsamahakâr ebeveynlik stillerine sahiptirler, düşünce ve duyguların çeşitli şekillerdeki ifadelerine açık olma eğilimindedirler. Genel olarak, üstün zekâlı çocukların ailelerinde yakın, destekleyici ilişkiler, açık roller ve güçlendirici bir, çocuk merkezli bir kültür tespit edilmiştir (Bloom, 1985; Cornell & Grossberg, 1986). Bu genellemelerin istisnaları düşük gelirli, yaratıcı, başarısız, azınlık ve klinik hasta grubunda olan üstün zekâlı birey ve aileridir. Bu durumdaki aileler stres yaşama ve düzensiz, çatışmalı ve/veya disfonksiyonel olma eğilimindedirler. Yuen, (2005)'in çalışmasına göre de üstünlerin anneleri normallerin annelerinden daha yoğun stres hissetmektedir. Hissettikleri stresin sebebi olarak çocuklarını görmektedirler. Ayrıca ailenin hissettiği stres çocuklarının üstün olup olmadığının yordanmasında belirleyici olmaktadır.

Çocuğun okulda üstün yetenekli olarak tanılanmasının aile kalıtımından gelen bir sonuç olduğu annelerin bu tanılamayı benimserken babaların daha şüpheli yaklaşığı belirtilmiştir (Cornell, 1983). Babalar üstün yetenekli olmayı başarı olarak algılar-

ken, anneler gelişimsel farklılık terimiyle algılamaktadırlar (Silverman, 1986). Üstün yetenekli çocukların tipik özellikleri –yoğunluk, mükemmelliyetçilik, hassaslık ve tartışmacı kişilik yapısı- ailenin bir üyesi ile sınırlı değildir. Herkes bu özelliklerden bir parça paylaşmaktadır. Meckstroth (1989) bunu “kriz küpü (crisis cube)” olarak adlandırır: “Hayat şartları, duygular ve üstün yeteneklilerin ailelerinde büyüyen fikirlerin etkisi. Sanki her bir aile bireyini içeren yoğunluğun geometrik ilerlemesi vardır.”

Meckstroth’un 1991’de aktardığı deneyimlerine göre ailelerin pek çoğu çocuklarının üstün yetenekli olduğunu öğrenmeye istekli değildir ve sevinmezler. İhtiyaçları genel sınıflarda kolayca karşılanabilen normal bir çocuğa sahip olma hayalini kaybetmiş olmanın yasını tutarlar. Her türlü olağan dışı durum aileler üzerine ağır bir sorumluluk yükü yüklemektedir (Freeman ,2000), fakat diğer olağan dışı gruplardaki aileler sosyal desteğe sahipken, üstün yetenekli çocuk aileleri böyle bir destekten mahrumdur (Schetky,1981). “Elit” olarak adlandırılırlar ve “okul yapısını çocuklarının yararına değiştirme” arayışı içinde olmakla suçlanırlar. Aileler sıklıkla üstün yetenekli bir çocuğun gereksinimleri karşılamaya hazırlıklı olma konusunda yetersizlik duyarlar (Colengelo,1991; Parker, Adkins,1995). Bu problemler pek çok etkenin birleşimi ile ortaya çıkmaktadır; efsaneler ve üstün yetenekliler hakkında yanlış bilgilenmeler (Dettman&Colengelo, 1983). İleri zekâlı olanlara karşı beslenen gizli düşmanlık (Singal,1991); ulaşılabilir kaynaklar hakkında yetersiz bilgiye sahip olmak (Dirks,1979); ve ailelerin limitli finansal kaynakları (Bloom,1985) üstün zekâlı bir çocuk yetiştirmeyi zorlaştırmaktadır.

Üstün zekâlı çocuklar için en önemlisi duygusal yönden destekleyici ve besleyici bir çevre içinde olmaktır. Kendini mutlu hisseden bir birey yaşayacağı zorlukların üstesinden daha kolay gelecektir. Üstün zekâlı birey de akademik başarıdan önce sevilmek ister. Aileler üstün zekâlı çocukların eğitimleri hakkında ne kadar bilinçlenirlerse o derece çocuklarının eğitimleri konusunda destekleyici tedbirler alabilmektedirler. Heller & Lengfelder (2002) araştırmalarında uluslar arası matematik fizik ve kimya olimpiyatlarına katılan üstün zekâlı bireylere onları motive eden ve çalışmalarını kolaylaştıran faktörleri sorduğunda iki önemli faktör ortaya çıkmıştır bunlardan birincisi destekleyici aile diğeri ise kaynaklara kolay erişim olarak bulunmuştur (Herrmann, 2011).

Üstün zekâlı çocuk ile ailelerinin yaşadıkları özel ve kendilerine has zorluklar olduğu da bilinmektedir. Ancak bu grubu destekleyecek ve gruba gerekli rehberliği sağlayacak araştırma ve kaynaklar da oldukça sınırlı miktardadır. Yurtdışı çalışmalar içindeki yorumlar, yapılan çalışmaları sınırlı olarak değerlendirirken ülkemiz içinde yapılan çalışmalar henüz ihtiyacı karşılar nicelikten hayli uzaktadır. Literatür incelendiğinde üstün zekâlı çocukların ailelerinin ilgi alanı olan konular; ayırıcı karakteristik özellikler, potansiyelin optimize edilebilmesi, hassasiyet ve duyarlılık alanları, disiplin, iletişim, kardeş ilişkileri ve evlilik ilişkileri olarak tespit edilmiştir (Dettmann & Colangelo, 1980; Probst, 2005). Dettmann & Colangelo (1980) ise çalışmalarında aileler

çocuklarını motive etme, çocuklarının, sorumluluklarını alma ve kendi çocuğun sosyal gelişimini teşvik edebilme konularında destek ihtiyaçlarını belirtmişlerdir. Ailelerin ilgilendikleri diğer konular ise sosyal ve duygusal destek, aile içi roller ve dinamikleri, entelektüel davranış, disiplin, büyüme ve eğitim seçenekleridir (Huff, Houskamp, Watkins, Stanton, & Tavegia, 2005; Sankar-DeLeeuw, 1999). Hodge & Kemp (2006) da üstün yetenekli çocukların ailelerinin başarısızlık ve mükemmeliyetçilik korkusu ile ilgili endişe içinde olduğu belirtmiştir. Üstün zekâli çocukların ebeveynleri profesyonel psikolog ve danışmanlardan genellikle eğitsel değerlendirme, kariyer danışmanlığı ve çocuk ve okul endişeleri gibi konularda danışmanlık talep etmektedirler (Yoo & Moon, 2006). Aynı anda pek çok farklı gelişimsel yaşta olan bir çocuk yetiştirmek karmaşıktır. Anne-babalar üstün yetenekli çocuklar için normal kabul edilen davranışlar veya normal gelişim gösteren akranları için normal kabul edilen davranışlarla, işlevsel olmayan davranışları birbirinden ayırma konusunda yardıma gereksinim duyarlar.

2. YÖNTEM

2.1. EBEVEYN FARKINDALIKLARI ÖLÇEĞİ (ÜSTÜN ZEKÂLİ ÇOCUĞU OLAN EBEVEYNLER’NİN GELİŞTİRİLMESİ (EFÖ-ÜZÇE)

Ölçek, velilerin üstün zekâli çocuklarının eğitimlerine yönelik farkındalıklarını ölçmeye yönelik geliştirilmiş likert tipi bir ölçektir. Derecelendirme “Tamamen Katılıyorum”dan; “Hiç Katılmıyorum”a doğru 5’li dereceleme şeklinde yapılabilir (Dunn-Rankin, 2004). Bu araştırmada ölçek derecelemesi şu şekilde yapılmıştır: “Hiç Katılmıyorum: 1”, “Katılmıyorum: 2”, “Kararsızım: 3”, “Katılıyorum: 4” ve “Tamamen Katılıyorum: 5”tir. Ölçekte belirlenen olumsuz cümlelerin cevapları “Tamamen Katılıyorum: 1” den “Hiç Katılmıyorum: 5”e, “Katılıyorum: 2” den “Katılmıyorum: 4”e doğru ters yönde yeniden (recode) kodlanmıştır. İlgili alanyazına göre; ölçek geliştirme aşamaları şu şekilde olmalıdır (Karasar, 2008).

1. Madde Havuzunun Oluşturulması
2. Uzman Görüşü Alınması
3. Ön Deneme Uygulamasının Yapılması
4. Ölçek Taslağının Çalışma Grubuna Uygulanması ve Faktör Analizi
5. Ölçeğin Güvenirliğinin Hesaplanması

1. Madde Havuzunun Oluşturulması: Bu araştırmada öncelikle üstün potansiyellilere yönelik alan taraması yapılmış daha sonra incelemeler ebeveyn çocuk ilişkilerine odaklandırılmıştır. Tüm incelemeler sonucunda 168 maddelik ön deneme formu hazırlanmıştır. Ölçek cevaplayanların üstün zekâli çocuk eğitimine yönelik eğilimlerini dengelemek amacıyla 58’i olumsuz 110’ü olumlu toplam 168 maddeden oluşmaktadır.

Maddeler ebeveynin üstün zekâlı çocuğunu yetiştirirken sahip olduğu tutumu ifade edebilecekleri nitelikte hazırlanmıştır.

2. Uzman Görüşünün Alınması: İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri bölümünden 4 öğretim üyesinin, aynı üniversitenin Üstün Zekâlıların Eğitimi Bölümünden 4 öğretim üyesinin, Üstün zekâlılara eğitim veren Beyazıt Ford Otosan İlköğretim okulundan iki öğretmenin ve program geliştirme uzmanı AÇEV aile eğitimi eğitmeni 1 uzmanın hazırlanan maddeleri eleştirmeleri, maddelere ekleme ve çıkarma yapmaları istenmiştir. 9 uzmandan geri gelen görüşlerden yararlanarak aday ölçek formundaki her bir maddenin Kapsam Geçerlik Oranı'nın (KGO) hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır.

$$KGO = (N_g / (N/2)) - 1$$

N_g : Maddeye gerekli diyen uzmanların sayısı

N : Maddeye görüş belirten toplam uzman sayısı

$\alpha=0.05$ anlamlılık düzeyinde KGO'ların minimum değerleri (kapsam geçerlik ölçütleri) Veneziano ve Hooper (Akt. Yurdugül, 2005) tarafından tabloya dönüştürülmüştür. Buna göre, uzman sayısına ilişkin minimum değerler, aynı zamanda maddenin istatistiksel anlamlılığını da vermektedir.

Tablo 1: $\alpha=0,05$ Anlamlılık Düzeyinde KGO'ları İçin Minimum Değerler

Uzman sayısı	Min KGO
5	0.99
6	0.99
7	0.99
8	0.78
9	0.75

Yukarıdaki Tablo: 1 dikkate alındığında 9 uzman görüşüne dayandığı için her bir maddenin Kapsam Geçerlilik Oranının 0.75'den büyük olması gerekmektedir. KGO formülü uygulanarak her bir maddenin kgo hesaplandığında 100 maddenin 0.75'den düşük kgo sahip oldukları görüldüğünden ölçekten çıkarılmıştır.

Çıkarılan maddeler sonrasında ölçeğe ait KGO'ların ortalaması alınarak, tüm ölçeğin Kapsam Geçerlilik İndeksi (KGİ) hesaplanarak 0.9 bulunmuştur. Ölçeğin KGİ (0.90) > KGO (0.75) olduğundan ölçeğin istatistiksel olarak anlamlı olduğu söylenebilmektedir. Kapsam geçerlilik indeksi her alt boyut için ayrıca hesaplanmış ve yedi alt boyutun da kendi içinde kapsam geçerliliğinin anlamlı olduğu bulunmuştur.

◆ Nüket Afat / Ayça Köksal Konik

En son aşamada, 2 Türkçe öğretmeninden maddelerin imlâ, noktalama ve anlatım açısından değerlendirmeleri istenmiştir. Türkçe öğretmenlerinden gelen geribildirimler doğrultusunda maddeler üzerinde gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Yapılan tüm işlemler sonucunda madde havuzuna 68 madde alınmıştır. Bu maddelerin 39'u olumlu ve 29'u olumsuz ifadelerden oluşmaktadır.

3 . Ön Deneme Uygulamasını Yapılması: Ön deneme uygulamasıyla taslak ölçek çalışma grubuna uygulanmadan önce maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığı düzey uygunluğu belirlenmeye çalışılmıştır. Ön deneme uygulaması sonucunda ebeveynlerden gelen geribildirimler doğrultusunda anlaşılmayan veya yanlış anlaşılmalara neden olabilecek madde bulunmamıştır. Maddeler ile ilgili imlâ ve noktalama hatası belirtilmemiştir. Yapılan ön deneme sonucunda taslak ölçeğin çalışma grubuna uygulanabilir bir nitelikte olduğu kanısına varılmıştır.

4. Ölçek Taslağının Çalışma Grubuna Uygulanması: Ölçeğin geçerlilik güvenilirlik çalışmalarının yapılabilmesi için hazırlanan form ebeveyn grubuna uygulanmıştır. Uygulama grubunu TYT 5-7 ile 6 yaşındaki çocukları üstün zekâlı olarak tanılanan 127 ebeveyn oluşturmaktadır. Ebeveynlerden elde edilen veriler SPSS 16 programına işlenerek gerekli analizler yapılmıştır.

5 . Ön Deneme Formunun Çalışma Grubuna Uygulanması Geçerlilik ve Güvenilirlik Hesaplama Aşaması: İyi bir ölçme aracının taşınması gereken iki temel nitelik ölçeğin geçerliliği ve güvenilirliğidir. Geçerlilik; kullanılan ölçeğin, ölçülmek istenen şeyi ölçülebilir derecesidir. Güvenilirlik ise ölçme aracının içinde yer alan bütün soruların birbiriyle tutarlı olması ve her defasında aynı şekilde ölçüm yapabilmesidir. Ölçeğin, iç tutarlılık güvenilirlik analizi Madde-Toplam-Madde Korelasyonları ve Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ile, kapsam geçerliliği yukarıda belirtildiği gibi Kapsam Geçerlilik Oranı (KGO) İndeksi ve yapı geçerliliğinde faktör analizi ile hesaplanmıştır. Madde-Toplam-Madde Korelasyonu ölçekteki maddelerin her birinin ölçek içinde eklenebilir özellik taşıyıp taşımadığını belirtir. Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ise ölçek içindeki maddelerin iç tutarlılığının ve homojenliğinin bir göstergesidir. Ölçeğin Cronbach Alpha güvenilirlik katsayısı ne kadar yüksek olursa ölçekte bulunan maddelerin o ölçüde birbiriyle tutarlı olduğu ve aynı özelliğin öğelerini yoklayan maddelerden oluştuğunu kararına varılır. Likert tipi bir ölçekte yeterli sayılabilecek güvenilirlik katsayısı olabildiğince 1'e yakın olmalıdır. Literatürde Madde-Toplam Madde korelasyon puanlarının 0.25'in üzerinde olması, Cronbach α güvenilirlik değerlerinin ise 0.50'den büyük olması ölçeklerin iç tutarlılığının onaylanması için beklenen sınırlar olarak belirlenmiştir (Çoban, 2006).

Ayrıca ölçeğin maddelerinin aritmetik ortalama ve standart sapmaları hesaplanmış madde güçlük değerleri bulunmuştur (Tablo 2).

3. BULGULAR

3.1.1. Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (Üstün Zekâlı Çocuğu olan Ebeveynler) İtemlerinin Aritmetik Ortalama Ve Standart Sapma Sonuçları

Tablo 2: Aritmetik ortalama ve Standart Sapma Sonuçları

İtemler	Ortalama	SS	N
TOPLAM	152,87	15,016	127
V1	2,15	1,502	127
V5	1,61	,817	127
V6	1,73	,801	127
V7	1,60	,681	127
V8	2,47	1,385	127
V9	2,65	1,515	127
V10	4,43	,914	127
V11	2,35	1,353	127
V12	1,81	,897	127
V13	1,74	,657	127
V14	3,14	1,505	127
V15	1,66	,715	127
V16	1,50	,815	127
V17	2,19	1,468	127
V18	1,31	,557	127
V19	1,22	,416	127
V20	1,17	,484	127
V21	1,44	,888	127
V22	1,22	,533	127
V23	3,39	1,223	127
V24	1,21	,529	127
V25	1,12	,447	127
V26	2,74	1,438	127
V27	4,05	1,053	127
V28	2,64	1,232	127
V29	2,89	1,364	127
V30	2,57	1,488	127
V31	2,87	1,184	127
V32	2,09	1,455	127
V33	2,10	1,278	127
V34	4,01	1,324	127
V35	2,84	1,377	127
V36	1,13	,333	127
V37	1,40	,970	127
V38	2,45	1,320	127
V39	1,91	,807	127
V40	1,80	,767	127
V41	2,61	1,346	127
V42	2,70	1,317	127
V43	1,65	,659	127
V44	2,66	1,229	127

◆ Nüket Afat / Ayça Köksal Konik

V45	1,85	,725	127
V46	1,93	,747	127
V47	3,48	1,259	127
V48	3,09	1,148	127
V49	4,02	1,050	127
V50	1,89	1,107	127
V51	2,65	1,411	127
V52	3,76	1,396	127
V53	1,73	,739	127
V54	2,77	1,497	127
V55	1,69	1,073	127
V56	1,50	,677	127
V57	1,60	,829	127
V58	3,03	1,309	127
V59	1,72	,786	127
V60	1,71	,846	127
V61	3,53	1,368	127
V62	1,35	,696	127
V63	2,02	,895	127
V64	2,59	1,422	127
V65	2,20	1,155	127
V66	2,91	1,448	127
V67	1,82	,811	127
V68	1,11	,383	127

Tabloda ölçeğin maddelerinin aritmetik ortalama ve standart sapmaları yer almaktadır. Ölçeğin madde ortalamaları bu alt testin madde güçlük değerini vermektedir. Ölçeğin toplam puanı ise güçlük derecesini vermektedir. Ölçeğin toplam güçlük değeri toplam puanın ölçekte yer alan madde sayısına bölünmesiyle bulunur. Bu işlemin sonucunda ölçeğin toplam puanının güçlük derecesi 2,2 olarak belirlenmiştir.

3.1.2. Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (Üstün Zekâlı Çocuğu olan Ebeveynler) Ölçeği İç Tutarlılık Katsayıları

Tablo 3: İç tutarlılık Katsayısı

İç Tutarlılık Katsayıları	N	R	P
Cronbach's Alpha	47	,660	
Cronbach's Alpha	39	,833	

Ölçeğin madde analizi öncesinde Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayısının 0,660 olması nedeniyle ölçeğin güvenilir olduğu anlaşılmıştır. Ölçeğin 39 maddelik son halinde hesaplanan Cronbach's Alpha iç tutarlılık katsayısı 0,660'dan 0,833'e yükselmiştir. Alt boyurların iç tutarlılığı incelendiğinde, Birinci Faktör Çatışma ve Stres $r=.853$, İkinci Faktör Mükemmeliyetçilik $r=.669$, Üçüncü Faktör Motivasyon ve Başarı $r=.708$ ve Dördüncü Faktör Sorumluluk- Kendi kendini Yönetme $r=.518$ olarak bulunmuştur. Bu sonuçlara göre Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (Üstün zekâlı çocuğu olan Ebeveynler- EFÖ-ÜZÇE)'nin güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

3.1.3. Ölçeğin Madde Analiz İşlem Sonuçları

Tablo 4: Madde Analizi

Madde	N	MADDE KALAN	MADDE TOPLAM	AYIRT EDİCİLİK t	Sig. (2-tailed)	Df
1	127	-,095	P>.05	-0,247	0,937	62
2	127	,232**		3,181	0,002	62
3	127	,249**		3,087	0,003	62
4	127	,100**		2,209	0,031	62
5	127	,151**		2,047	0,046	62
6	127	,193**		2,33	0,024	62
7	127	,216**		2,715	0,009	62
8	127	,119**	P>.05	1,574	0,121	62
9	127	,275**		3,858	0,00	62
10	127	-,062	P>.05	0,256	0,799	62
11	127	,248**		3,047	0,004	62
12	127	,171**		1,634	0,108	62
13	127	,149**		1,625	0,11	62
14	127	-,129	P>.05	-0,337	0,737	62
15	127	,325**		2,378	0,021	62
16	127	,215**		2,243	0,029	62
17	127	,039**	P>.05	-0,172	0,864	62
18	127	,139**		1,947	0,057	62
19	127	,192**		1,877	0,066	62
20	127	,240**		3,08	0,003	62
21	127	-,068	P>.05	0,263	0,794	62
22	127	,128**	P>.05	0,255	0,8	62
23	127	,128**	P>.05	1,776	0,081	62
24	127	,288**		2,953	0,005	62
25	127	-,184	P>.05	0	1	62
26	127	,194**		3,009	0,004	62
27	127	-,009	P>.05	1,007	0,318	62
28	127	,101**		2,072	0,043	62
29	127	,295**		3,546	0,001	62
30	127	-,017	P>.05	0,465	0,644	62
31	127	,362**		4,136	0,00	62
32	127	,251**		3,851	0,00	62
33	127	,162**		1,87	0,067	62
34	127	-,315		-2,213	0,031	62
35	127	,156**		2,986	0,004	62
36	127	,161**		2,06	0,044	62
37	127	-,050	P>.05	-0,226	0,822	62
38	127	,262**		2,782	0,007	62
39	127	,388**		3,851	0,00	62
40	127	,325**		3,278	0,002	62
41	127	,244**		3,826	0,00	62
42	127	,227**		2,641	0,011	62
43	127	,361**		2,974	0,004	62
44	127	,135**		1,22	0,228	62
45	127	,371**		3,487	0,001	62
46	127	,227**		1,842	0,071	62
47	127	-,388		-2,132	0,138	62
48	127	,115**	P>.05	1,834	0,072	62

49	127	,048**	P>.05	1,11	0,272	62
50	127	,330**		4,419	0,00	62
51	127	,082**	P>.05	1,639	0,107	62
52	127	,178**		3,25	0,002	62
53	127	,245**		2,241	0,029	62
54	127	,143**		2,317	0,024	62
55	127	,080**	P>.05	0,118	0,906	62
56	127	-,001		0	1	62
57	127	,120**	P>.05	1,316	0,194	62
58	127	,024**	P>.05	1,13	0,264	62
59	127	,386**		5,291	0,00	62
60	127	,406**		4,693	0,00	62
61	127	-,008	P>.05	0,677	0,501	62
62	127	,440**		4,047	0,00	62
63	127	,335**		3,791	0,00	62
64	127	,275**		3,301	0,002	62
65	127	,346**		2,965	0,004	62
66	127	,117**		1,459	0,15	62
67	127	,272**		3,778	0,00	62
68	127	,034**	P>.05	0,564	0,575	62

Madde analiz işlemleri için sırasıyla madde-toplam (İtem-total), madde-kalan (item-remainder) ve madde ayırt edicilik değerleri bulunmuştur. Bir maddenin testte yer alabilmesi için bu adı geçen üç teknikten en az birinde istatistiksel açıdan 0,05 düzeyinde anlamlı sonuç vermesi istenmektedir. Ölçekteki maddelerinin her biri için yapılan madde analiz işlem sonuçları incelendiğinde 1, 8, 10, 14, 17, 21, 23, 25, 27, 30, 37, 48, 49, 51, 55, 57, 58, 61 ve 68. maddelerin tüm tekniklerde anlamlı sonuç vermediği, 22, 47 ve 56. maddelerin ise uygulanan tekniklerden sadece birinde 0,05 düzeyinde anlamlı sonuç verdikleri, diğer tüm maddelerin uygulanan tekniklerin tümünde en az 0,05 düzeyinde anlamlı sonuç verdikleri görülmektedir. Güvenilirliği yüksek tutmak adına üç teknikte de anlamlı bulunan maddeler ölçekte bırakılmış en az bir teknikte anlamsız olan maddeler ölçekten çıkarılmıştır. Çıkarılan 22 madde ile test 46 maddelik formuyla faktör analizine tabi tutulmuştur.

3.1.4. Yapı Geçerliliği-Açıklayıcı Faktör Analizi

Faktör analizi, birbirleriyle orta düzeyde ya da oldukça ilişkili değişkenleri birleştirerek az sayıda ancak bağımsız değişken kümeleri elde etmede ampirik bir temel sağlayan bir tekniktir. Böylece pek çok değişkenin birkaç küme ya da boyuta indirgenmesi mümkün olmaktadır. Bu boyut ya da kümelerden her birine faktör adı verilir. Faktör analizi, aynı yapıyı ya da niteliği ölçen değişkenleri bir araya toplayarak ölçmeyi az sayıda faktör ile açıklamayı amaçlayan bir istatistiksel tekniktir. Faktör analizi bir faktörleşme ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları (değişkenleri) ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2010).

Tablo 5: Faktör Analizi Bulguları

İstatistik	Değer
Kaiser-Meyer-Olkin Değeri	,679
Barlett Test Kaykare	1840,173
Sd	1081
P	,000 ($p < ,01$)

KMO değeri, örneklem büyüklüğünün, faktör analizi yapmak için uygun olup olmadığını verir. KMO değeri, 0.50'den büyükse örneklem büyüklüğü yeterlidir. ,679 değeri, bu çalışmanın örneklem büyüklüğünün yeterli olduğunu göstermektedir. Barlett test ise, evrende ölçülen değişkenin çok boyutlu bir değişkenden gelip gelmediğini sınar. Anlamlılık düzeyi, .05'den küçük olan tüm değerler, çok boyutluluk için yeterli kabul edilmektedir. Bu çalışmada Barlett test sonucu istatistiksel açıdan, .01 düzeyinde anlamlıdır. Araştırmada kullanılan değişken, araştırma kapsamında belirlenen evrende çok boyutlu bir değişkenden geldiği ispat edilmiştir.

Tablo 6: Ortak Varyans Tablosu

Alt Boyutlar	Özdeğer	Açıklanan Varyans Yüzdesi	Toplam Varyans Yüzdesi
1	6,287	13,667	13,667
2	4,467	9,711	23,379
3	3,617	7,864	31,242
4	2,593	5,637	36,879

Ortak Varyans (Communality); ölçekteki her bir değişkenin diğer değişkenlerle paylaştığı varyans miktarıdır. Tablo 6'da görüldüğü gibi bu çalışmada, faktör yük değerlerinin .155 ile .653 arasında değiştiği gözlenmektedir. Buna göre, analizde önemli faktör olarak ortaya çıkan dört faktörün birlikte, maddelerdeki toplam varyansın ve ölçüğe ilişkin varyansın çoğunluğunu açıkladıkları görülmektedir.

Tablo 7: Faktör Analizi İşlemlerine Göre Ölçeğin Alt Boyutlarının Özdeğeri ile Açıklanan ve Toplamlı Varyans Sonuçları

MADDE	FAKTÖR YÜKÜ	MADDE	FAKTÖR YÜKÜ	MADDE	FAKTÖR YÜKÜ
2	,410	26	,470	45	,437
3	,254	28	,222	46	,380
4	,155	29	,640	50	,379
5	,493	31	,258	52	,148
6	,410	32	,458	53	,490
7	,463	33	,535	54	,298
9	,346	34	,392	59	,558
11	,535	35	,262	60	,653
12	,288	36	,371	62	,536
13	,301	38	,084	63	,482
15	,376	39	,579	64	,209
16	,229	40	,522	65	,386
18	,415	41	,399	66	,210
19	,258	42	,319	67	,539
20	,240	43	,470		
24	,188	44	,220		

Tablo 7’de görüldüğü gibi faktörler temel bileşenler yöntemine göre çıkartılmış, önemli temel bileşen sayısı 4 olarak belirlenmiştir. Dört faktörün açıkladığı birikimli varyans miktarı, toplam varyansın % 36,879’unu oluşturmaktadır.

Tablo 8: Ana Faktörleri Oluşturan Maddelere Ait Dağılım Tablosu

İtem	Çatışma Stres	Mükemmeliyetçilik	Motivasyon	Kendi Kendini Yönetme
	1. Faktör	2. Faktör	3. Faktör	4. Faktör
59	,737			
40	,707			
43	,647			
39	,637			
62	,621			
45	,610			
67	,610			
53	,581			
65	,565			
3	,480			
46	,455			
64	,447			
6	,441			
16	,434			
24	,334			
41		,579		
29		,562		
42		,548		
50		,482		
35		,476		
31		,393		
52		,349		
5			,619	
18			,558	
7			,498	
13			,494	
19			,484	
12			,482	
36			,472	
15			,437	
2			,405	
11				,720
26				,631
9				,449
63				,445
54				,444
28				,422
60				,408
61				,407

Tablo 8’de görüldüğü gibi döndürme işlemi Varimax Metodu ile gerçekleştirilmiştir. Döndürülmüş Faktör Matrisi bulgularından hareketle faktörlerin etiketlenilmesi yapılmıştır. Etiketleme sonucunda; Birinci Faktör Çatışma ve Stres İkinci Faktör Mükemmeliyetçilik Üçüncü Faktör Motivasyon ve Başarı, Dördüncü Faktör Sorumluluk- Kendi kendini Yönetme olarak etiketlenmiştir. Faktör yükü .300’ün altında kalan itemler ölçekten çıkarılmıştır.

Tablo 9: Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (Üstün Zekâlı Çocuğu Olan Ebeveynler) Boyutları, Madde Sayısı ve Madde Numaraları

Boyutlar	Madde Sayısı	Madde Numarası
Stres Çatışma	15	3, 6, 16, 24, 39, 40, 43, 45, 46, 53, 59, 62, 64, 65, 67
Mükemmeliyetçilik	7	29, 31, 35, 41, 42, 50, 52
Motivasyon Başarı	9	2, 5, 7, 12, 13, 15, 18, 19, 36
Kendi Kendini Yönetme-Sorumluluk	8	9, 11, 26, 28, 54, 60, 61, 63
Toplam	39	

3.1.5. Doğrulayıcı Faktör Analizi

Çalışmanın verilerine Lisrel 9.1 paket programı kullanılarak Doğrulayıcı Faktör Analizi uygulanmıştır. Parametre ölçümleri, standart hataları, t-değeri, faktörler arasındaki çok yönlü korelasyon değerleri ve çeşitli uygunluk göstergeleri test edilmiştir. Uygunluk belirteçleri dahilinde ki-kare istatistiği (χ^2), serbestlik derecesi (**df**), tahmini hataların ortalama karelerinin karekökü (**RMSEA**), standardize edilmiş hataların ortalama karelerinin karekökü (**SRMR**), yüksek uyum indeksi (**GFI**), uyarlanmış yüksek uyum indeksi (**AGFI**), karşılaştırmalı uyum indeksi (**CFI**), artan uyum indeksi (**IFI**), normlaştırılmış uyum indeksi (**NFI**) ve normlaştırılmamış uyum indeksi (**NNFI**) ölçütlerinden ve uyum iyiliği indekslerinden farklı yorumlanan **ECVI** değeri, **bağımsızlık** modeli (independence model) ve özellikle de **doymuş** (saturated) modelle üretilen değerden yararlanılmıştır.

Chau (1997) modelin veriye iyi uyum sağlayabilmesi için ki-karenin serbestlik derecesine oranının 3 ve daha düşük; GFI, NFI, NNFI, CFI değerlerinin. 90 ve üstü; AGFI değerinin ise. 80 ve daha üstü bir değer alması gerektiğini belirtmiştir. Kelloway (1998)

◆ Nüket Afat / Ayça Köksal Konik

mutlak uyum için SRMR'nin .05'den küçük; RMSEA'nın (verinin çok iyi uyumu için) .05'den küçük ve AGFI ve GFI'nın .90 üstü olmasının iyi uyumu gösterdiğini belirtmiştir. Hu ve Bentler (1999) ise, modelin veriye iyi uyum sağlayabilmesi için SRMR değerinin .08'e; RMSEA değerinin .06'ya yakın veya daha düşük olması; ve CFI değerinin .95 ve daha üstü bir değer alması gerekliliği üzerinde durmuştur. Bu uyum iyiliği değerlerinin hangisinin kullanılacağına dair tam bir görüş birliğine varılamamıştır. Ancak yapılan bir meta analiz çalışması sonucunda SRMR ve RMSEA'nın kullanılması önerilmekte (Cole, 1987) öte yandan Sümer (2000), son araştırmalarda daha çok RMSEA değerinin kullanıldığını belirtmektedir. Modelin veriye uyum sağlayıp sağlamadığına ilişkin olarak üretilen bir diğer test istatistiği de ECVI'dır (Expected Cross-Validation Index). Söz konusu istatistiğin, oldukça güvenilir bir test olduğu ifade edilmektedir (Jöreskog ve Sörbom, 1993. Akt. Şimşek, 2007). Bu istatistiğin amacı, araştırmacı tarafından test edilmek istenen modeli, bağımsızlık modeli (independence model) ve özellikle de doymuş (saturated) modelle karşılaştırmaktır. ECVI'e ait istatistik sonuçları yorumlanırken model için üretilen ECVI değerinin, doymuş model için üretilen değerden düşük olması beklenir.

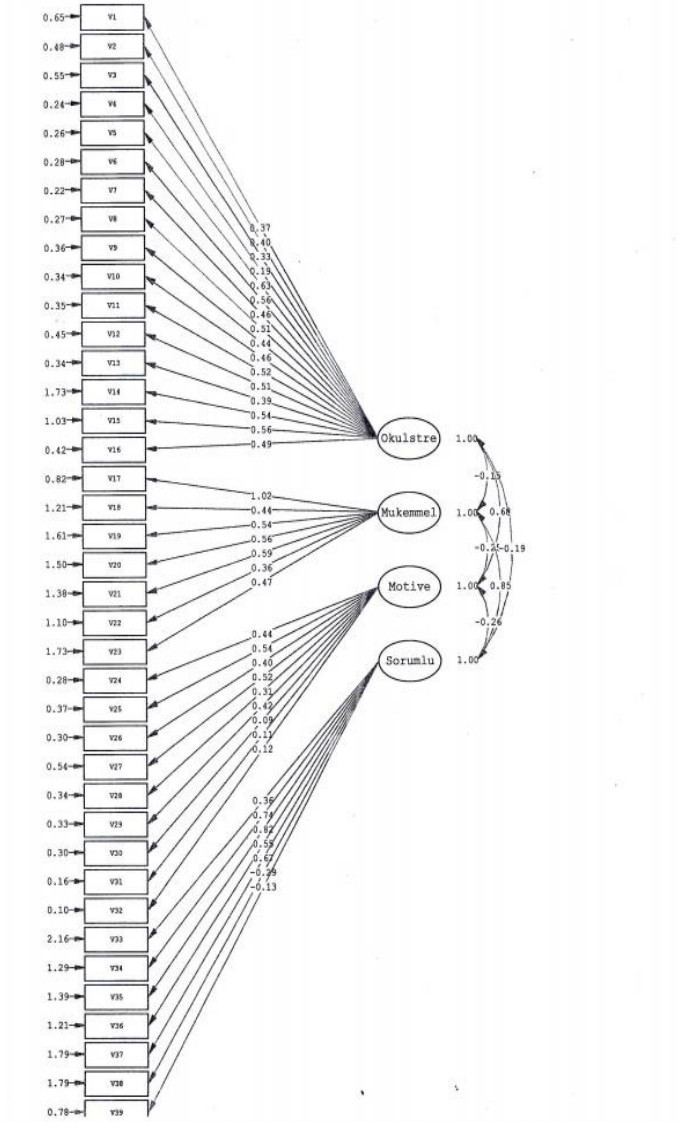
Tablo 10. Doğrulayıcı Faktör Analizi Değerleri

Uyum İndeksleri	Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (ÜZÇE)	Sınır Değerler
χ^2 / sd	2,0	≤ 3
RMSEA	0.090	≤ 0.08
RMR	0.102	≤ 0.08
SRMR	0.103	
GFI	0.657	≥ 0.90
AGFI	0.615	≥ 0.90
CFI	0.826	≥ 0.90
IFI	0.829	≥ 0.90
NFI	0.691	≥ 0.90
NNFI	0.8	≥ 0.90
ECVI Expected Cross-Validation Index	12. 283	≤ 8.56 ≤ 23.45
ECVI for Saturated Model	12. 515	
ECVI for Independence Model	33.906	
(Jöreskog ve Sörbom, 1993; Sümer, 2000; Şimşek, 2007)		

Tablo 10 incelendiğinde, Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (ÜZÇE) üzerinde yapılan açımlayıcı faktör analizi çalışmaları sonucunda 4 faktörlü 39 itemden oluşan yapının, verilerle ne derece uyum gösterdiğini belirlemek üzere yapılan Doğrulamalı Faktör Analizi sonucunda $\chi^2=1421.372$, $df=696$, $RMSEA= 0.090$, $SRMR= 0.102$, $GFI= 0.657$, $AGFI= 0.615$, $CFI=0.826$, $IFI=0.829$, $NFI=0.691$ ve $NNFI= 0.815$ bulunmuştur.

Ki-karenin serbestlik derecesine oranlanmasında 2,0 değerinin elde edilmesi ölçeğin mükemmel uyumda olduğunu göstermektedir. Kline'a (1998) göre χ^2/sd oranının 3'ün altında olması mükemmel uyuma, 5'in altında olması orta düzeyde uyuma denk gelmektedir. Öte yandan $RMSEA$, RMR ve $SRMR$ değerlerinin kabul edilebilir değerlere yakın, bununla birlikte $NNFI$, CFI , GFI ve $AGFI$ değerlerinin olması gereken sınır değerlerden düşük olduğu görölmektedir. GFI ve $AGFI$ değerlerinin .90'dan küçük çıkmasının, örneklem büyüklüğüne duyarlı birer istatistik olmalarından kaynaklanmış olabileceği düşünölmektedir (Sümer, 2000; Şimşek, 2007). Ayrıca uyum iyiliği indekslerinden farklı yorumlanan $ECVI$ değeri de incelenmiş ve model için üretilen $ECVI$ değerinin (12. 283) doymuş model (12. 515) ve bağımsız model için üretilen değerden (33.906) beklendiği gibi daha düşük olduğu görölmüştür. Bu veri de modelin doğruluğunu desteklemektedir. Öztürk (2012)'ün Jöreskog ve Sörbom'den aktardığına göre oldukça güçlü istatistikler olarak tanımlanan $ECVI$ değerinin, gerek doymuş model gerekse bağımsız model için üretilen $ECVI$ değerinden düşük çıkması, modelin doğrulanmasında önemli bir kanıt olarak düşünölebilir. Çıktı dosyasında yer alan modifikasyonlar da incelendiğinde 'ye önemli ölçüde katkı sağlamayacağı görölmüştür. Sonuç olarak 4 faktörlü yapının verilerle ortalama iyi düzeyde uyum gösterdiği tespit edilmiştir.

Tablo 11: Lisrel Doğrulayıcı Faktör Analizi



3.1.6. Güvenilirlik İşlemleri

Tablo 12: Test Tekrar Test Korelasyon Tablosu

		grup1	grup2
grup1	Pearson Correlation	1	,705**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	35	35
grup2	Pearson Correlation	,705**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	35	35

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 12’de görüldüğü gibi Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (Üstün Zekâlı Çocuğu olan Ebeveynler) geçerlik güvenilirlik çalışmaları için uygulama yapılan gruptan random usulü belirlenen 35 ebeveyne 1 ay sonra ölçek tekrar uygulandığında ölçek puanları birbiriyle .01 düzeyinde anlamlı sonuçlar vermektedir. Bu durum testin güvenilirliğini kuvvetlendirmektedir.

Tablo 13: Test Yarılama Korelasyon Tablosu

		tektop	ciftop
tektop	Pearson Correlation	1	1,000**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	103	103
ciftop	Pearson Correlation	1,000**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	103	103

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 13’te görüldüğü gibi Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (Üstün Zekâlı Çocuğu olan Ebeveynler) itemleri tek-çift olarak iki yarıya ayrılarak korelasyonuna bakıldığında, testin iki yarısının da birbiriyle .01 düzeyinde anlamlı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu durum da testin güvenilirliğini kuvvetlendirmektedir.

Tablo 14: Eşdeğer Form Korelasyon Tablosu

		tutumtop	farkındatop
tutumtop	Pearson Correlation	1	1,000**
	Sig. (2-tailed)		,000
	N	88	88
farkındatop	Pearson Correlation	1,000**	1
	Sig. (2-tailed)	,000	
	N	88	88

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

Tablo 14'te görüldüğü gibi Ebeveyn Farkındalıkları Ölçeği (ÜZÇE) ile Demir (2007) tarafından geliştirilen Ebeveyn Tutum Ölçeği aynı gruba uygulanarak tutarlılık- güvenirlilik test edilmiştir.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ): Anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesi amacıyla Demir (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ölçeğin geliştirilme çalışmaları sırasında öncelikle demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere 4 boyutlu 62 maddelik bir ölçek oluşturulmuştur. Ölçek beşli likert değerlendirme içermektedir. Ölçekte yer alan maddeler davranış biçimleri şeklindedir ve her bir davranış biçimine cevaplayıcılar her zaman ve hiçbir zaman arasında değişen beş seçenek arasında yanıt vermektedir. Oluşturulan bu ölçek, İstanbul'da bulunan, düşük, orta ve yüksek sosyo-ekonomik düzeyi temsil eden 17 anaokuluna devam eden 2-6 yaş arasındaki çocuğu olan 420 anne ve babaya uygulanmıştır. Geçerlik çalışmaları çerçevesinde yapılan Temel Bileşenler ve Varimax Döndürmesi analizleri sonucunda 16 madde ölçekten çıkarılmıştır. Bu şekilde demokratik tutum 17 madde, otoriter tutum 11 madde, aşırı koruyucu tutum 9 madde, izin verici tutum 9 madde olmak üzere ölçek 46 maddeyle son halini almıştır. Ölçekte yüksek puanlar alt boyutun ait olduğu ebeveynlik tutumunun baskın olduğunu, düşük puanlar ise o ebeveynlik tutumunun zayıf olduğunu göstermektedir. Yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri demokratik boyutu için .83, otoriter boyutu için .76, aşırı koruyucu boyutu için .75 ve izin verici boyutu için ise .74 olarak hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçları, Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin (ETÖ), ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarını değerlendirmede yeterli düzeyde geçerlik ve güvenilirlik değerlerine sahip bir ölçek olduğunu göstermiştir.

4. TARTIŞMA

Bireylerin karşılaşacağı güçlükler ile daha kolay bir şekilde baş edebilmesi açısından bireysel olarak farkındalıklarının artırılması, kendine güven duygularının, iletişim ve empati becerilerinin geliştirilmesi, kaygıyla başa çıkabilme, yıkıcı duygularıyla olumlu bir biçimde baş edebilme ve çatışma çözme becerilerinin iyileştirilmesi gibi konularda kimi zaman desteğe ihtiyaçları olabilmektedir. Bu destek bazı durumlarda bireyin ailesinden, yaşadığı sosyal çevreden gelebilirken; bazen de uzmanlar bu desteği sağlayabilmektedir (Gündoğdu, 2009).

İhtiyaç duyulan veya yaşanabilecek olası sorunları önlemeye yönelik destek hizmetlerini etkin ve verimli bir şekilde verebilmek için hedef grubun ihtiyaçlarının doğru bir şekilde saptanması en önemli adımlardan biridir. Üstün yetenekli bir çocuk ebeveyni olmak üstün yetenekli bir çocuk olmaktan çok daha zor olabilmektedir (Dirks, 1979). Saranlı'ya (2011) göre üstün yetenekli çocukların aileleri, diğer ebeveynlerden farklı sorunlar yaşar ve bu sorunları da paylaşacak birilerini arayabilirler. Üstün yetenekli çocuğa sahip anne babaların normal gelişim gösteren çocukların ailelerine oranla daha fazla eğitime gereksinim duydukları belirtilmektedirler (Davaslıgil, 2000).

Aileye üstün yetenekli bir üyenin katılmasıyla birlikte mevcut dinamikler ve alışılmış rol kalıpları değişir (Çamdeviren, 2012). Çocuk en azından kendisini savunacak birilerine sahiptir. Aileler de bir savunucuya ihtiyaç duymaktadır. Aileler, üstün yetenekliler hakkında bilgi ve deneyim sahibi, onlara eğitim sistemi ve karmaşık ev hayatlarıyla baş edebilme konularında rehberlik edecek donanıma sahip danışmanlara ihtiyaç duyarlar (Silverman 1997). Bununla birlikte Çalışkan (2017) çalışmasında ebeveynlerin çocuklarının üstün yetenekli tanısı almasıyla birlikte eğitici aktiviteler yapmaya daha çok özen gösterdiklerini belirtmektedir.

Üstün zekâlıların eğitimi konusunda bilgi, destek ve araştırma bakımından yetersizliklerle karşı karşıya olan aileler sağlıklı bir çocuğun gelişiminde kritik öneme sahiptirler. Üstün zekâlıların eğitimi ve bu eğitime ailenin katılımı ile ilgili hatırı sayılır düzeyde artmış araştırma var iken doğrudan ebeveynlerin ebeveynlik becerilerini geliştirmeye yönelik çok az çalışma özellikle deneysel modellenmiş çalışmada bulunmaktadır (Delisle, 2006; Walker, 2002). Üstün zekâlı çocukların aileleri üzerine var olan çalışmaların çoğu klinik temelli ve teorik iken var olan deneysel çalışmalar, tanı sonrası etiketlenme etkisi ve aile tutumlarının akademik başarıya etkisi odağında çoğalmıştır.

Ailedeki üstün yetenekli bir çocuk karmaşık bir durumdur. Üstün zekalı ve özel yetenekli çocuklar, doğumlarından itibaren alışılmadık bir takım tartışmaları beraberinde getirirler. Hayata aktif bebekler olarak başlama eğiliminde olurlar, diğer 0-2 yaş bebeklerden daha az uyumakta, çevrelerine yoğun olarak cevap vermekte ve sıklıkla sıkıntı verirler. Bakıcılarını kesintisiz dürtüsel ihtiyaçları ile yorgun düşürürler. Ayrıca, üstün zekâlı çocukların anneleri diğer annelere göre daha yoğun stres yaşadıkları; stres yaratan faktörlerden çocuk faktörünün ebeveynlik stresinde en belirleyici etken-

lerden biri olduğunu bulunmuştur (Silverman, 1984). Bunun yanında üstün zekalı öğrencilerin güçlü düşünme becerisi yetişkinlerce de onaylanmayabilir (Özbay, 2013). Aile danışmanları bu durumda, ebeveynlere gereksinim duydukları rehberlik ve danışmanlık desteği sağlayarak yardımcı olabilir (Ihlamur, 2017).

Üstün zekalı ve yetenekli çocukların ebeveynlerinin, çocuklarının gelişimlerini istendik düzeyde destekleyebilmeleri için ilk adım olarak görülen farkındalıkların tespit edilmesine yönelik ülkemizde geliştirilmiş özgün bir ölçeğe rastlanmamıştır. Demir (2007)'in de belirttiği gibi ülkemizde, ebeveynlerin, 2-6 yaş arasındaki çocuklarına yönelik davranışlarını **ölçen bir ölçek** de bulunmamaktadır. Bu çalışmada, üstün zekalı ve yetenekli çocukların ebeveynlerinin farkındalıklarını değerlendirmeye yönelik bir 4 boyuttan oluşan 39 maddelik bir ölçek geliştirilmeye çalışılmıştır. Ölçek 5'li likert yapıda olup; ölçekten alınabilecek en yüksek puan 195, en düşük puan ise 39'dur. Sonuç olarak elde edilen 39 madde ile yapılan faktör analizine göre, bu veri seti için, faktör toplam varyansın %36,879'lık kısmını açıklamaktadır. Döndürme işlemi Varimax Metodu ile gerçekleştirilmiştir. Döndürülmüş Faktör Matrisi bulgularından hareketle faktörlerin etiketlenmesi yapılmıştır. Etiketleme sonucunda; Birinci Faktör Çatışma ve Stres İkinci Faktör Mükemmeliyetçilik Üçüncü Faktör Motivasyon ve Başarı, Dördüncü Faktör Sorumluluk- Kendi kendini Yönetme olarak etiketlenmiştir. faktör yapısı için iç tutarlılık hesaplanmış ve Cronbach alfa değeri .83 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar ışığında yapılan doğrulayıcı faktör analizine (DFA) göre ise ölçeğin; uyum katsayılarına bakıldığında modelin veri setine iyi uyum sağladığı görülmüştür ($\chi^2/sd = 2$; CFI = .82; GFI = .65; NFI = .69; NNFI = .8; RMSEA = .090). Elde edilen veriler ve analizler sonucunda üstün zekalı ve yetenekli çocuğu olan ebeveynlerin "üstün zeka ve yetene ile ilgili farkındalıklarını" ölçek için geliştirilen ölçeğin geçerli ve güvenilir bir yapıda olduğu tespit edilmiştir.

Üstün zekalı öğrenciler yetişkin rehberliğine normal öğrencilerden daha fazla ihtiyaç duyarlar ve genel olarak destekleyici bir aile ortamından diğer öğrencilere nazaran daha fazla yarar sağlarlar (VanDeur, 2011). Birçok üstün zekalı öğrenci ekstra destek almadan başarılı olamamaktadır. Destek alamadan ortalama performans gösterirken gerekli destek sağlandığında potansiyellerini tam olarak kullanıp geleceğin ismi duyulmuş kişileri olabilmektedirler (Siegelbaum & Rotner 1983). Bu noktada istendik davranış değişikliğinin sağlanabilmesi için öncelikle farkındalıkların kazandırılması gerektiğinden yola çıkarak üstün zekalı öğrencilerin uygun ebeveyn yaklaşımları ile yetiştirilebilmesi için ailelerin desteklenmesi (Leana-Tascilar, Ozyaprak ve Yılmaz 2016) bunun için de aile farkındalıklarının belirlenmesi amacı ile ölçeğin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

5. KAYNAKÇA

- Afat, N. (2013). Üstün zekâlı çocukların ebeveynlerine yönelik geliştirilen aile eğitim programının etkiliğı [Evaluating effectiveness of family education program for the gifted children's parents]. Unpublished doctoral thesis, İstanbul University, Institute of Social Sciences, İstanbul, Turkey). Retrieved from <http://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi>.(Thesis Number 350097).
- Bloom, B. S. ED., (1985) *Developing Talent İn Young People.* New york: Ballantine Books.
- Brumbaugh, F. N., & Roshco, B. (1959). *Your gifted child: A guide for parents.* Holt.
- Colangelo, N., & Dettmann, D. F. (1983). A conceptual model of four types of parent-school interactions. *Journal for the Education of the Gifted*, 5(2), 120-126.
- Cornell, D.G., (1983) "Gifted children: The İmpact Of Positive Labeling On The System. *American Journal Of Orthopsychiatry*, 53(2), 322-335. "International Handbook Of Research And Development Of Giftedness And Talent" Oxford, Uk: Oxford University Press
- Çalışkan, M. (2017). Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin aile işlevselliğı. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Çamdeviren, Ş. (2014). Bilim Sanat Merkezine (BİLSEM) devam eden üstün yetenekli çocukların anne babalarının karşılaştıkları güçlükler: Sakarya ili örneğı. Yüksek Lisans Tezi. Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Çoban, H., & Flower, M. F. (2006). Mineral phase compositions in silica-undersaturated 'leucite' lamproites from the Bucak area, Isparta, SW Turkey. *Lithos*, 89(3), 275-299.
- Davaslıgil, Ü. (2000). Üstün çocuklara sahip ailelerin eğitimi. T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim Rehberlik ve Danışma Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Ankara, Özel Eğitimde Aile Eğitimi Sempozyumu, 142-148.
- Delilse, J. & Galbraith, J.,: (2006) "When Gifted Kids Dont Have All The Answers". Minneapolis: free spirit Publisher.
- Demir, E. K., & Şendil, G. (2007). Ebeveyn tutum ölçeğı (ETÖ). Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dirks, J. (1979). Parent's reactions to identification of the gifted. *Roeper Review*, 2(2), 9-10.
- Freeman, J., 2000 "Families, The Essential Context For Gifts And talents', (pp. 573-585).
- Friedman, R. C. (1994). Upstream helping for low-income families of gifted students: Challenges and opportunities. *Journal of Educational and Psychological Consultation*, 5(4), 321-338.
- Galton, F. (1896). Intelligible Signals Between Neighbouring Stars. *Fortnightly*, 60(359), 657-664.
- Garfield, Monica J. , Nolan J. Taylor, Alan R. Dennis, and John W. Satzinger (2011), Research Report: Modifying Paradigms—Individual Differences, Creativity Techniques, and Exposure to Ideas in Group Idea Generation, *Information Systems Research* 2001 12:3 , 322-333

◆ Nüket Afat / Ayça Köksal Konik

- Gündoğdu, E., & Büyükaşık-Çolak, C. (2009). The moderating role of different sources of perceived social support on the dispositional optimism—posttraumatic growth relationship in postoperative breast cancer patients. *Journal of health psychology*, 14(7), 1009-1020.
- Herrmann, A., Nevo, B., 2011 “Gifted Education İn German-Speaking Countries”. *Gifted And Talented International*, 26(1&2), 47-62
- Hodge, K. A., & Kemp, C. R. (2006). Recognition of giftedness in the early years of school: Perspectives of teachers, parents, and children. *Journal for the Education of the Gifted*, 30(2), 164-204.
- Huff, R., Houskamp, B.M., Watkins, A., Stanton, M. & Tavegia, B., 2005 The Experiences Of Gifted African American Children: A Phenomenological Study. *Roeper review*, 27, 215-221
- Ihlamur, Ş. (2017). Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin danışmanlık ihtiyaçlarının saptanması. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2008). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar-ilkeler-teknikler. Nobel Yayın Dağıtım.
- Leana-Tascilar, M. Z., Ozyaprak, M. & Yılmaz, O. (2016). An online training program for Gifted children’s parents in Turkey. *Eurasian Journal of Educational Research*, 65, 147-164.
- Lengfelder, A., & Heller, K. A. (2002). German Olympiad studies: Findings from a retrospective evaluation and from in-depth interviews: Where have all the gifted females gone. *Journal of Research in Education*, 12(1), 86-92..
- Meckstroth, E Webb, J. & Tolan, S. (1989). Guiding the gifted child, Columbus, Ohio. Ohio Psychology Publishing Company
- Özbay, Y. (2013). Üstün yetenekli çocuklar ve aileleri. Ankara: T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını. PDF kitap. ISBN: 978-605-4628-54-4
- Parker, W. D. & Adkins, K. K., 1995 “Perfectionism And The Gifted.” *Roeper Review*, 17(3), 173-175
- Probst, B. (2005). Managing life with a gifted child: What to do when your gifted child is driving you crazy. *Twice Exceptional Newsletter*.
- Sankar-DeLeeuw, N. (1999). Gifted preschoolers: Parent and teacher views on identification, early admission and programming. *Roeper Review*, 21(3), 174-179.
- Saranlı, A. G. (2011). Üstün yetenekli çocukların ailelerine yönelik geliştirilen aile rehberliği programlarının etkililiğinin incelenmesi. Doktora Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Schetky, D. H., 1981 “A Psychiatrist Looks At Giftedness:” *The Emotional And Social Development Of The Gifted Child*. G/c/t, issue no. 18, 2-12
- Siegelbaum, L. & Rotner, S., 1983 “Ideas And Activities For Parents Of Preschool Gifted Children. *Gifted Child Today* january/february.

- Silverman L., K.: 1992 "Counseling The Gifted & Talented". Denver, colorado:love publishing company.
- Singal, D.J., 1991 "The Other Crisis İn American Education." Atlantic Monthly 268:5.
- Stormont, M., Molly, S. S. & Hollidag, S., 2001 "Characteristics And Educational Support Needs Of Underrepresented Gifted Adolescents." Columbia: University Of Missouri-Psychology İn The Schools, vol. 38(5).
- Van Deur, P., 2011 "Views Of Gifted Elementary Students About Self-Directed Learning." Gifted and. Talented international, 26(1&2), 111-120.
- Veneziano, L., & Hooper, J. (1997). A method of quantifying content validityof health related questionnaires. American Journal of Health Behavior, 21,67-70.
- Walker, S.Y., 2002 "The Survival Guide For Parents Of Gifted kids" By Minneapolis, Mn:Free Spirit Publishing, inc.
- Watters, James J. & Diezmann, Carmel M., 2003 "The Gifted Student İn Science: fulfilling potential". Australian Science Teachers Journal 49(3):pp. 46-53.
- Wood, S. (2010). Best practices in counseling the gifted in schools: What's really happening?. Gifted Child Quarterly, 54(1), 42-58.
- Yoo, J. E., & Moon, S. M. (2006). Counseling needs of gifted students: An analysis of intake forms at a university-based counseling center. Gifted Child Quarterly, 50(1), 52-61.
- Yuen, K. W. (2005). Making sense of giftedness: a way to understand parenting stress among parents of gifted children. HKU Theses Online (HKUTO).
- Yurdugül, H. (2005). Ölçek geliştirme çalışmalarında kapsam geçerliği için kapsam geçerlik indekslerinin kullanılması. XIV. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi, 1, 771-774.